

РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПИТАНЬ ФОРМУВАННЯ КЛАСТЕРНОЇ ТА МЕРЕЖЕВОЇ МОДЕЛЕЙ СІЛЬСЬКОГО КРЕАТИВНОГО ТУРИЗМУ: РЕГІОНАЛЬНИЙ РІВЕНЬ

за результатами реалізації
проєкту Erasmus+ JMM DIRUT
«Диверсифікація сільського туризму
через збалансованість та креативність:
поширення європейського досвіду в Україні»

**Череп Алла
Венгерська Наталя
Безкоровайна Лариса
Воронкова Валентина
Череп Олександр
Бойка Олена
Омельянчик Сергій**

Jean Monnet
Programme

ІНФОРМАЦІЙНА ДОВІДКА ПРО АВТОРІВ:

Череп Алла Василівна, доктор економічних наук, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Запорізький національний університет, Україна;

Венгерська Наталя Сергіївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки, природних ресурсів та економіки міжнародного туризму, Запорізький національний університет, Україна;

Безкоровайна Лариса Вікторівна, доктор педагогічних наук, професор кафедри туризму та готельно-ресторанної справи, Запорізький національний університет, Україна;

Воронкова Валентина Григорівна, доктор філософських наук, завідувач кафедри управління та адміністрування, Інженерний навчально-науковий інститут ім. М.Ю. Потебні Запорізького національного університету, Україна;

Череп Олександр Григорович, доктор економічних наук, професор кафедри управління персоналом та маркетингу, Запорізький національний університет, Україна;

Бойка Олена Анатоліївна, кандидат біологічних наук, доцент кафедри генетики та рослинних ресурсів, Запорізький національний університет, Україна;

Омельянчик Сергій Володимирович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного та адміністративного права, Запорізький національний університет, Україна

Видання здійснене за підтримки проєкту Жана Моне за програмою Erasmus+ 620720-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE

«Диверсифікація сільського туризму через збалансованість та креативність: поширення європейського досвіду в Україні», який реалізується в Запорізькому національному університеті (м. Запоріжжя, Україна).

Jean Monnet
Programme

Рекомендації з питань формування кластерної та мережевої моделей сільського креативного туризму за результатами проєкту Erasmus+ JMM DIRUT: регіональний рівень / за ред. Л. В. Безкоровайної, Н. С. Венгерської. — Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023. — 20 с.

Рекомендації є узагальненою міждисциплінарною точкою зору учасників проєкту Erasmus+ JMM DIRUT «Диверсифікація сільського туризму через збалансованість та креативність: поширення європейського досвіду в Україні» щодо питань формування кластерної та мережевої моделей сільського креативного туризму.

Для представників Департаменту культури, туризму, національностей та релігій Запорізької обласної державної адміністрації. Рекомендації також будуть корисними для представників бізнесу, громадських організацій, науковців, освітян, здобувачів освіти та всіх, хто цікавиться проблематикою сільського креативного туризму.

УДК 005.82:338.48-44(1-22)-026.15(083.13)

© Череп Алла, Венгерська Наталя,
Безкоровайна Лариса, Воронкова Валентина,
Череп Олександр, Бойка Олена, Омельянчик Сергій, 2023
© Видавничий дім «Гельветика», 2023

ЗМІСТ

1.	Якою є наша мета?	4
2.	Хто ми?	4
3.	Як ми розуміємо розвиток сільського креативного туризму через кластерні та мережеві моделі?	6
4.	Чому науково-практичний підхід до формування кластерної та мережевої моделей сільського креативного туризму є важливим?	7
5.	Яким є наше розуміння розвитку кластерної та/або мережевої моделей сільського креативного туризму в Україні?	8
6.	Які уроки ми отримали та які потреби виявили, працюючи над тематикою сільського креативного туризму?	9
7.	Основи політики формування кластерної та/або мережевої моделей сільського креативного туризму	12
8.	Висновки	16

1. Якою є наша мета?

Рекомендації з питань формування кластерної та/або мережевої моделей сільського креативного туризму базуються на результатах Проєкту Європейського Союзу за програми Еразмус+, напрям Жана Моне, 620720-err-1-2020-1-ua-errjmo-module «Диверсифікація сільського туризму через збалансованість та креативність: поширення європейського досвіду в Україні» (Erasmus+ JMM DIRUT) (далі Проєкту) та можуть бути «дорожньою картою» для Департаменту регуляторної політики та підприємництва Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Директорату сільського розвитку Міністерства аграрної політики та продовольства України, Державного агентства розвитку туризму України щодо формування політики розвитку туризму в Україні, Департаменту культури, туризму, національностей та релігій Запорізької обласної державної адміністрації щодо політики розвитку туризму в Запорізькому регіоні.

Рекомендації ґрунтуються на дослідженнях концепцій щодо необхідності досягнення 17 цілей Сталого розвитку ООН через збалансоване використання економічних, екологічних, людських, соціо-культурних та креативних ресурсів; європейського досвіду трансформацій у галузі сільської економіки; технологічних інновацій Індустрії 4.0.

Подані рекомендації опираються на дослідження в рамках Проєкту та враховують потреби здобувачів освіти, викладачів, підприємців, представників об'єднаних територіальних громад, громадянського суспільства та представників влади щодо необхідності формування кластерної та/або мережевої моделей сільського креативного туризму в Україні.

Рекомендації визнають та посилюють актуальність та важливість формування кластерної та мережевої моделей сільського креативного туризму в Україні та в Запорізькому регіоні.

2. Хто ми?

Ці рекомендації були розроблені викладачами та дослідниками в рамках проєкту Erasmus+ JMM DIRUT, що виконувався в Запорізькому національному

університеті (м. Запоріжжя, Україна) з 2020 р. по 2023 р. Проект спрямований на диверсифікацію сільського туризму в Україні через збалансованість та креативність й поширення європейського досвіду, та є першим міждисциплінарним проектом із цієї тематики в Україні. Команда проекту складалася з досвідчених викладачів і дослідників в сфері економіки, сільського туризму, правознавства, екології, освіти, філософії, що безпосередньо пов'язані з питаннями розвитку туризму ЄС. Така співпраця уможливила впровадження міждисциплінарного підходу до диверсифікації сільського туризму на засадах принципів креативності та збалансованості, що поширені в країнах ЄС.

Мета проекту — це диверсифікація сільського туризму України на засадах збалансованості та креативності шляхом навчання студентів Запорізького національного університету та підприємців в сфері сільського туризму фаховим компетенціям із формування бізнес-моделей відповідно до європейських цінностей, принципів встановлення гармонійного балансу між екологічними, економічними, соціокультурними аспектами.

Ціль проекту полягала в оснащенні студентів ЗНУ та підприємців у сфері туристичного бізнесу компетенціями з формування креативних та збалансованих бізнес-моделей розвитку туризму на основі європейського досвіду.

Завдання проекту: розробка та впровадження курсів на основі аналізу потреб; проведення тренінгів для підприємців та інших стейкхолдерів задля поширення європейського досвіду щодо кращих практик в сфері організації та диверсифікації сільського туризму на засадах стійкості та креативності; розробка функціональної кластерної (мережевої) моделі креативного розвитку сільського туризму в Україні на основі європейського досвіду, заснованої на принципах встановлення гармонійного балансу між екологічними, економічними, соціокультурними складниками та з урахуванням кращих практик диверсифікації сільського туризму країн ЄС.

Імплементація європейського досвіду не означає просте копіювання, а є адаптацією з врахуванням місцевих особливостей. Приймаючи європейський досвід, слід аналізувати його сильні сторони та успішні практики, адаптувати до української конкретної ситуації та розвивати власний унікальний підхід.

3. Як ми розуміємо розвиток сільського креативного туризму через кластерні та мережеві моделі?

Сільський креативний туризм — це нішеві види туристичної діяльності в сільській місцевості, котрі передбачають пропозицію туристичних послуг та продуктів місцевими жителями й запрошеними немісцевими експертами шляхом синергії активного занурення в місцеву культуру, навчального та творчого процесу туристами, що забезпечує задоволення їх потреб щодо отримання нових знань, креативного навчального досвіду, взаємодії з місцевими жителями.

Кластерні та мережеві моделі сільського креативного туризму розуміються нами як системи стійкої взаємодії та удосконалення туристичної інфраструктури. Завдяки потужним соціальному та естетичному складникам кластерні та мережеві моделі сільського креативного туризму є «м'якою силою» та здатні модернізувати регіональні ландшафти, створюючи комфортні, екологічні й інклюзивні простори для творчості, роботи, дозвілля, а також забезпечуючи структурну сталість сільських територій та їх смарт-спеціалізацію.

Поєднання сільського креативного туризму з різними видами туризму (культурний, екологічний, пляжний, гастрономічний, рекреаційний, оздоровчий, спортивний, промисловий, діловий, пізнавальний, морський тощо) сприяє задоволенню різноманітних потреб сучасних туристів та потреб сталого розвитку сільських територій. Мотиви «креативних туристів» пов'язані із самореалізацією, самовираженням, експериментуванням, емоційною залученістю, розвитком навичок, активною участю та соціальною взаємодією.

4. Чому науково-практичний підхід до формування кластерної та мережевої моделей сільського креативного туризму є важливим?

Поєднання теорії та практики є метою науковців, викладачів, дослідників та підприємців із туризму. Проєкт подолав цей бар'єр, застосувавши міждисциплінарний дослідницький та практичний підхід. Завдяки залученню та участі у заходах проєкту (круглий стіл, конференції, соціологічні опитування, спостереження) широкого кола українських та європейських викладачів, дослідників та практиків у галузі економіки, сільського туризму, правознавства, екології, освіти, філософії, що безпосередньо пов'язані з питаннями розвитку туризму ЄС, розроблено низку рекомендацій.

Дослідження, проведені в рамках Проєкту, були важливими для збору, аналізу та розробки результатів, що мають науково-практичну цінність у цій специфічній галузі. Проаналізувавши європейські практики кластерного та мережевого розвитку сільського креативного туризму та порівнявши їх із національними, регіональними та локальними ініціативами, ми виявили, що наразі багатьом існуючим суб'єктам господарювання та тим, хто бажає здійснювати таку діяльність, потрібна додаткова підготовка щодо розроблення креативних бізнес-моделей для відповідності вимогам професіоналів туристичного сектору. В той час, як туристичні агенти потребують більш глибокого розуміння того, як сільські громади працюють над розробкою взаємовигідних ініціатив.

Створення кластерних та/або мережевих форм співпраці в галузі сільського креативного туризму в Україні перебуває на стадії раннього розвитку. Проте сільський креативний туризм є надихаючою перспективою та напрямком розвитку української культури та розширення пропозицій культурного туризму в сільській території України. Культурні/творчі, громадські та туристичні організації, агенти територіального розвитку шукають способи взаємодії з креативними туристами, які прагнуть автентичного спілкування з місцевими жителями, природою, а також намагаються

отримати досвід, що поєднує розваги, вивчення місцевої культури, традицій та творче самовираження. Створення можливостей для міжгалузевих мереж, спільного навчання, спілкування та співпраці буде ключовим.

5. Яким є наше розуміння розвитку кластерної та/або мережевої моделей сільського креативного туризму в Україні?

Розвиток кластерної та/або мережевої моделей сільського креативного туризму в Україні передбачає співпрацю щодо розкриття потенціалу цього виду туризму, обміну знаннями та координації навчальних івентів, розробки нових туристичних продуктів, форм партнерства та проєктів, заощадженню операційних витрат, отриманню кращого доступу до ресурсів, досягненню переваг у маркетингу та спільного просування.

Широкий спектр динамічних і диверсифікованих туристичних заходів, що вже реалізовані в Україні у сільській місцевості можуть бути об'єднані мережею або кластерами сільського креативного туризму, що забезпечать спільне навчання, прозорість та розвиток спільноти.

На національному та регіональному рівнях ми передбачаємо, що державні установи співпрацюватимуть із підприємцями, асоціаціями і територіальними громадами для розробки механізмів підтримки та інвестицій, тестування сільських креативних туристичних пропозицій, проєктування й розвитку стійких бізнес-моделей.

Ми рекомендуємо представникам державної політики звернути увагу на сільський креативний туризм як нішевий пріоритет для сільського туризму та сприяти підтримці підприємцям сільських креативних туристичних ініціатив. Політика сприяння активізує місцеві природні та культурні ресурси для інноваційного та інклюзивного сталого розвитку, регенеративного туризму та багатогранної вигоди для громад.

Ми передбачаємо, що співпраця між державними установами, бізнесом, університетами та громадськими організаціями на національному та регіональному

рівнях створить низку можливостей. Ми прагнемо про-сувати розвиток збалансованого підходу, котрий: гене-рує нові перспективи та дії для зв'язку сільської еконо-міки, культури, креативних індустрій та туризму; сприяє добробуту громади та отримання переваг від туристич-ної діяльності (економічні, соціальні та культурні); фор-мує нову хвилю активної співтворчості, винахідливості, діалогу та обміну; сприяє інклюзивному та інтегрова-ному сталому розвитку сільських територій.

6. Які уроки ми отримали та які потреби виявили, працюючи над тематикою сільського креативного туризму?

Під час реалізації запланованих заходів Проєкту (кон-ференцій, круглих столів, тренінгів, навчальних кур-сів, опитувань) та участі в партнерських ініціативах й проєктах із розвитку сільської економіки через туризм ми визначили ключові потреби представників сільсь-кого туризму, освітян, науковців, громадських організа-цій щодо необхідності функціонування кластерних і/або мережевих моделей сільського креативного туризму. Ці потреби полягають в такому:

Партнерство. Фахівці-практики сільського креатив-ного туризму висловили нагальну потребу в залученні до партнерств, мереж, кластерів та територіально вбу-дованих творчих середовищ, як на локальному, регіо-нальному, так і на національному рівнях. Між профе-сіоналами культури/креативних індустрій та туризму/гостинності слід сприяти більш ефективним взаємо-зв'язкам, зокрема обмінюватися знаннями, поширю-вати ідеї, стимулювати інновації, здійснювати спільний розвиток діяльності та комерційних стратегій, залу-чення нових відвідувачів і зв'язок практиків у націо-нальні та глобальні системи інформації та ресурсів. Члени Проєкту впроваджують розроблені рекомендації щодо мережевого та кластерного розвитку сільського туризму на практиці у 2023-2024 рр. шляхом співуча-сті в міжнародному проєкті «Диверсифікація сільської економіки через мережу громадських консультаційних центрів туризму» за підтримки Талліннського універ-ситету та Естонського центру міжнародного розвитку,

який передбачає проведення хакатонів щодо збору інформації про потреби громад у прифронтових регіонах України. Здійснюється робота щодо формування туристичного кластеру сільського туризму в Запорізькій області на базі Запорізької обласної громадської організації «Дивосвіт».

Медіація. Існує нагальна потреба у розвитку міжгалузевого посередництва та комунікаційних навичок для того, щоби побудувати мости між різними секторами, залученими до цієї нової ніші креативного туризму: культура, креативні індустрії, туризм та місцевий/регіональний розвиток. Мета полягає в тому, щоби створити взаємозв'язок між посередниками знань, наставниками та фасилітаторами, які можуть діяти як елементи артикуляції на двох рівнях: внутрішньогалузевому (наприклад, для визначення потреб, формулювання пріоритетів і визначення ролей) та на міжгалузевому рівні, сприяючи міжгалузевій співпраці (наприклад, для визначення плану спільного бачення сільського креативного туризму в регіоні, дослідження ресурсів та оптимізації використання, досягнення угод щодо визначених пріоритетів та потреб у фінансовій та технічній підтримці, розподіл ролей тощо). Важливим питанням є вибудовування мостів довіри між бізнесом, владою, освітою та громадськістю. Таке міжгалузеве посередництво необхідне не лише між агентами, які працюють на місцях, а й також на рівні регуляторних органів, де взаємозбагачення між різними галузевими політиками та різними рівнями управління часто є недостатніми.

Кадри. Існує очевидна та нагальна потреба мати кваліфіковані та вмотивовані людські ресурси, залучені до всіх циклів сільського креативного туристичного ланцюга, створення кластерної та/або мережевої моделей та сприяння розвитку потенціалу серед різних учасників (наприклад, підприємців, службовців, посередників, громадських організацій, екскурсоводів та гідів, крафтовиків, волонтерів). Вважаємо за необхідне розробити та впровадити освітню програму підготовки фахівців: «Сільський креативний туризм. Кластери та мережі». На особливу увагу виконавців Проєкту заслуговує питання необхідності передачі знань про крафтові практики та традиційні/рідкісні/унікальні види діяльності від старших майстрів до молодшого покоління. Навчання нових крафтовиків і побудова майстерень також викликає велике занепокоєння, як у техніці крафтовиків, так і в розвитку майстерень для сільського креативного туризму.

Комунікація. Є безсумнівна та нагальна потреба в роботі вдосконалених комунікаційних та маркетингових підходів із урахуванням реклами, стимулювання збуту та зв'язків із громадськістю, а також прямого та цифрового маркетингу (наприклад, каталоги, спеціалізована веб-платформа для сільських креативних туристичних пропозицій). Виконавці Проєкту шукали рішення для полегшення комунікацій між туристичними компаніями, установами та асоціаціями, практиками сільського креативного туризму, котрі зазвичай не об'єднують зусилля для сприяння синергії та конкурентоспроможності цього сектору. Зазначена проблема вирішується за допомогою комунікаційних рішень через проведення хакатонів та семінарів, під час яких учасники разом регулярно обговорюють, досліджують і розмірковують над розвитком подій: непередбачувані труднощі, виклики та прогалини, а також досягнення та шляхи поліпшення. Метою є розробка інтегрованого створення «спільноти», яка може спільно знаходити рішення прагматичних питань і рефлекторно обговорювати спільні проблеми для того, щоби диверсифікувати ринки та залучати як національних, так і міжнародних туристів до місця призначення.

Місцева громада. Існує безумовна потреба в залученні місцевих жителів до сільської креативної туристичної діяльності, оскільки участь місцевих жителів допомагає створити відчуття спільності, забезпечує зв'язки з місцевими жителями, котрих шукають туристи, та уможливорює відкритий обмін ідеями та знаннями про місцевість. Водночас це також може сприяти збереженню та оновленню знань про традиції, сприяти зв'язкам із сучасними видами мистецтва та посилювати відкритість у цих спільнотах, розширення можливостей місцевого населення та «оновлення» місцевої ідентичності. Ініціативи сільського креативного туризму можуть сприяти міжкультурному навчанню та діалогу. Інтеграція сільського креативного туризму з розвитком громад сприятиме створенню атмосфери, привабливої для різноманітних місцевих інтересів (наприклад, створення робочих місць і комерційних можливостей для місцевих підприємств та асоціацій через розроблення нових заходів і платформ для обміну культурними традиціями та навичками, а також через розширення можливостей навчання), пропонує унікальні й творчі враження туристам, створює соціальний капітал в межах місцевої громади, загалом сприяє покращенню якості життя як місцевих жителів, так і гостей. Однак, цей потенціал вимагає уважного ставлення до потреб існуючих майстрів в громадах,

навчання бажаним стати майстрами та крафтовими виробниками, проведення тренінгів для потенційних організаторів майстерень щодо наставництва, навчання сільському креативному туризму.

7. Основи політики формування кластерної та/або мережевої моделей сільського креативного туризму.

Розробка інституційних положень сприятиме розвитку сільського креативного туризму в Україні на основі європейського досвіду та відновленню туристичної діяльності в регіонах нашої країни, котрі постраждали від широкомасштабного вторгнення російської федерації.

Ми пропонуємо «дорожню карту» щодо формування кластерної та/або мережевої моделей сільського креативного туризму в Україні на основі європейського досвіду, яка вимагатиме інтегрованого відкритого процесу із залученням уряду на всіх рівнях, асоціацій, організацій, підприємств, неурядових організацій, місцевих громад, освітян, науковців та споживачів туристичних послуг.

На макрорівні та мезорівні ми рекомендуємо політикам у галузі розвитку економіки сільських територій, туризму та креативних індустрій: визначити сільський креативний туризм як один із нішевих пріоритетів розвитку сільського туризму в Україні та її регіонах; передбачити ініціативи міжсекторального діалогу та розширити можливості представників туристичного та креативного секторів, місцевих і регіональних агентів розвитку, громад та урядовців брати активну та інформовану участь у процесі прийняття політичних рішень щодо різних рівнів розвитку креативності в туризмі.

Дорожня карта щодо формування кластерної та/або мережевої моделей сільського креативного туризму в Україні потребує реалізації 6 стратегічних напрямів:

1. Підтримка сільських туристичних ініціатив.
2. Міжсекторальне співробітництво та нетворкінг.
3. Розбудова потенціалу у сфері освіти.
4. Маркетинг, інформація та просвітництво.
5. Наукові та аналітичні дослідження.
6. Статистика та моніторинг.

- 1. Підтримка сільських туристичних ініціатив.**
 - 1.1 Сприяти розробці спеціальних пакетів та пропозицій для туристів, програм підтримки для місцевих підприємців, які працюють у сфері сільського туризму та креативних індустрій.
 - 1.2 Розробити програму фінансування та систему грантової підтримки для нових та існуючих проєктів сільського креативного туризму, що реалізуються мікробізнесом та громадськими організаціями в сільській місцевості.
 - 1.3 Створювати та зміцнювати зв'язки між міжнародними, національними і регіональними організаціями та представниками територіальних громад щодо розробки інфраструктурних проєктів, які сприятимуть розвитку креативних туристичних ініціатив у сільській місцевості (креативні хаби, простори, лабораторії, центри, інтерактивні музеї) з використанням зелених енергоефективних технологій, системи управління відходами та водопостачання з метою зниження негативного впливу на навколишнє середовище.
 - 1.4 Підтримувати ініціативи розвитку сільського креативного туризму та екологічного туризму на сільських територіях із використанням практик зеленої економіки та зеленого менеджменту.
- 2. Міжсекторальне співробітництво та нетворкінг.**
 - 2.1 Сприяти формуванню кластерної та/або мережевої моделей, що здатні зміцнити міжсекторальне співробітництво на національному, регіональному та місцевому рівнях задля ефективного вирішення проблеми сільського креативного туризму (ефективне використання місцевих ресурсів і послуг на користь громади).
 - 2.2 Сприяти співпраці та діалогу між представниками уряду, університетської спільноти, приватного сектору громадянського суспільства щодо збереження культурної та природної спадщини України шляхом розвитку сільського креативного туризму.
 - 2.3 Підтримувати мережі сільського креативного туризму, залучаючи крафтових виробників, лідерів у сфері культурної та природної спадщини та беручи участь у розбудові потенціалу, наставництві та мережевих заходах.
 - 2.4 Залучати до кластерів сільського креативного туризму дрібних фермерів, що підвищить їх конкурентоспроможність та можливості продавати свою продукцію за стабільними цінами та отримати реальний канал збуту.

- 2.5 Створювати міжнародні можливості для встановлення нових зв'язків, візитів й обмінів у сфері сільського креативного туризму.
 - 2.6 Залучати представників країн Європейського Союзу до участі у спеціалізованих виставках, конференціях, семінарах і форумах, присвячених впровадженню та використанню моделей кластерного розвитку в Україні.
- 3. Розбудова потенціалу у сфері освіти.**
- 3.1 Розбудовувати потенціал формальної професійної та вищої освіти, неформального навчання та тренінгових програм у сфері сільського креативного туризму.
 - 3.2 Організувати проведення досліджень професійного попиту туристичного ринку та регулювання набору до закладів вищої освіти на засадах приватного партнерства у регіонах країни.
 - 3.3 Розширювати міжрегіональну співпрацю розробників креативних туристичних проєктів, представників освіти, науки та громадськості задля створення навчальних проєктів та програм із сільського креативного туризму.
 - 3.4 Впровадження досвіду країн ЄС щодо інтеграції освіти, науки та бізнесу в розвиток сільського туризму.
 - 3.5 Сприяти розвитку цифрових навичок серед сільського населення та працівників, перекваліфікації та адаптації до швидкоплинного цифрового середовища.
 - 3.6 Підтримувати та заохочувати молодих випускників бакалаврату та магістратури, які планують розпочати власний бізнес у туристичній галузі та бажають надавати консультаційні послуги щодо впровадження європейських комплементарних, кластерних та мережевих моделей креативного сільського туризму за сприяння Запорізької обласної військової адміністрації.
 - 3.7 Організовувати щорічні конкурси зі створення кращого бізнес-проєкту в галузі сільського туризму з можливістю його подальшої практичної реалізації.
 - 3.9 Організовувати виступи здобувачів освітніх рівнів бакалавра та магістра перед іноземними гостями, партнерами щодо існуючих об'єктів сільського туризму та перспективних напрямів розвитку туристичної галузі з точки зору інвестиційної привабливості на базі Запорізького національного університету.

4. Маркетинг, інформація та просвітництво.

- 4.1 Інтегрувати сільський креативний туризм у туристичні пропозиції туристично-інформаційних центрів та інших комунікаційних платформ та позиціонувати Україну як осередок розвитку сільського креативного туризму.
- 4.2 Розробити промоційні ролики сільського креативного туризму на національному/регіональному/місцевому рівнях та поширювати інформацію про об'єкти сільського креативного туризму України.
- 4.3 Розробити методичне, інформаційне й просвітницьке забезпечення щодо потенціалу сільського креативного туризму та донести до органів влади в секторах туризму, культури та економіки сільських територій.
- 4.4 Підвищити обізнаність споживачів послуг внутрішнього туризму в Україні про креативний туристичний досвід через освітні та рекламні кампанії.
- 4.5 Заохочувати споживачів послуг внутрішнього туризму в Україні підтримувати розвиток сільської економіки шляхом споживання креативних туристичних продуктів і послуг.
- 4.6 Покращити доступ до креативного туристичного досвіду в рамках традиційних маркетингових каналів туризму на основі соціальних мереж.
- 4.7 Поширювати європейські інновації у формуванні креативних продуктів для сільського туризму та створення коопераційних зв'язків у сфері креативних індустрій та сільського туризму.
- 4.8 Сприяти формуванню креативного класу в сільській місцевості в контексті розвитку туризму.

5. Наукові та аналітичні дослідження.

- 5.1 Розробити механізм фінансування наукових та аналітичних досліджень у сфері сільського креативного туризму як сталого нішевого виду туризму.
- 5.2 Сприяти міждисциплінарним проектам із використанням інструментів картографування креативних туристичних локацій та ініціатив у сільській місцевості; геоінформаційних систем як технічної підтримки для активного сприйняття різноманітних потреб стейкхолдерів сільського креативного туризму.
- 5.3 Організувати обговорення на місцевому, регіональному та національному рівнях щодо дослідження потреб креативних практиків туризму та потреб креативних туристів.

6. Статистика та моніторинг.

- 6.1 Визначити перелік основних показників для збору даних та інформації щодо сільського креативного туризму.
- 6.2 Розробити систему оцінювання впливу креативної туристичної діяльності на сталий сільський розвиток.
- 6.3 Здійснювати постійний збір і моніторинг інформації щодо соціальних, культурних, економічних та екологічних наслідків сільського креативного туризму та надавати зворотній зв'язок операторам туризму, підвищувати обізнаність про важливість цього виду туризму для місцевих громад.

8. Висновки

Рекомендації місять комплексний набір заходів для органів влади та установ на всіх рівнях (національному, регіональному та місцевому), що стосуються розвитку сільського креативного туризму на основі мережевого та/або кластерного підходів.

Сільський та креативний туризм має значний синергетичний потенціал для розвитку нових форм співпраці між громадським сектором, бізнесом, місцевою владою, освітою та наукою у вигляді кластерів або мереж. **Нами виокремлено 6 стратегічних напрямів Дорожньої карти щодо формування кластерної та/або мережевої моделей сільського креативного туризму в Україні:**

1. Підтримка сільських туристичних ініціатив.
2. Міжсекторальне співробітництво та нетворкінг.
3. Розбудова потенціалу у сфері освіти.
4. Маркетинг, інформація та просвітництво.
5. Наукові та аналітичні дослідження.
6. Статистика та моніторинг.

Реалізація запропонованих рекомендацій сприятиме досягненню таких результатів:

- Сільський креативний туризм як нішева форма туризму та альтернатива масового туризму, сприятиме більш сталому розвитку туризму. Вона акцентує на відновленні та покращенні соціокультурних та природних ресурсів шляхом співпраці між туристами, місцевими жителями та органами управління, враховує важливість збереження та відновлення біорізноманіття та запобігання змінам

клімату, культурної спадщини та благополуччя місцевих спільнот при розвитку туризму.

- Реалізація бізнес-моделей, дослідницьких та аналітичних досліджень у секторі сільського туризму через збалансованість та креативність сприятиме диверсифікації сільської економіки. Такий підхід створить нові робочі місця у сільській економіці, сприятиме креативному та сталому використанню місцевих ресурсів, інноваційним рішенням розвитку сільської економіки. Надані рекомендації допоможуть урізноманітненню розвитку сільського туризму та розміщенню в індустрії туризму, а також стимулюють інтерес іноземних інвесторів до інвестування в туристичний бізнес, одночасно підтримуючи молодь, яка продукує креативні ідеї та здатна побудувати ефективні бізнес-ідеї та реалізувати їх на практиці.
- Регіональний сектор відіграє важливу роль у створенні сприятливого інституційного середовища для розвитку мережових та кластерних зв'язків. Сільський креативний туристичний бізнес, громадські організації, науковці та освітяни, співпрацюючи у формі кластерів та/або мереж створять додаткову економічну, соціальну та культурну цінність на національному, регіональному та місцевому рівнях, а також будуть сприяти інклюзивному, комплементарному та сталому розвитку.
- Особлива увага приділяється створенню показників оцінки та моніторингу сільського креативного туризму з метою контролю за будь-якими негативними зовнішніми ефектами цієї діяльності, котрі можуть вплинути на культурну чи природну спадщину сільських територій.
- Всебічне сприяння розвитку сільського креативного туризму через маркетингові, інформаційні та просвітницькі кампанії в Україні залучатиме українців більш активно подорожувати всередині країни та залучати іноземних туристів із-за кордону.
- Надані рекомендації сприятимуть популяризації ідей щодо позиціонування Запорізької області як осередку розвитку сільського туризму, використанню креативних ідей молоддю та підвищенню інвестиційної привабливості регіону з точки зору внутрішнього та зовнішнього інвестування через співробітництво на базі Запорізького національного університету.
- Рекомендації спровокують синергетичний ефект: 1) зміцнення взаємодії туризму, креативних

індустрій, екології та сільськогосподарських видів діяльності; 2) економічне зростання сільських територій та об'єднаних територіальних громад України за рахунок диверсифікації бізнесу, кластерного та мережевого підходу, підвищення рівня зайнятості; 3) імплементації положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (статті 399, 400 та 401, глава 16. Туризм).

Контакти:

Запорізький національний університет,
69600, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66,
Електронна адреса проєкту: dirut.znu@gmail.com

Сайт проєкту: <https://dirut.znu.edu.ua/>

Сторінка в Facebook: <https://www.facebook.com/groups/dirut>

Сторінка в YouTube [DIRUT Jean Monnet Module ZNU](#)

**РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПИТАНЬ ФОРМУВАННЯ КЛАСТЕРНОЇ
ТА МЕРЕЖЕВОЇ МОДЕЛЕЙ СІЛЬСЬКОГО КРЕАТИВНОГО ТУРИЗМУ:
РЕГІОНАЛЬНИЙ РІВЕНЬ**

**за результатами реалізації проєкту Erasmus+ JMM DIRUT
«Диверсифікація сільського туризму через збалансованість
та креативність: поширення європейського досвіду в Україні»**

Обкладинка *А. Юдашкіна*
Верстка *Н. Ковальчук*

WWW.HELVETICA.UA

Підписано до друку 16.11.2023 р. Формат 60x84/8.
Папір офсетний. Гарнітура DIN. Цифровий друк.
Ум. друк. арк. 2,33. Наклад 10.
Замовлення № 1223/751.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.

Рекомендації є узагальненою міждисциплінарною точкою зору учасників проєкту Erasmus+ JMM DIRUT «Диверсифікація сільського туризму через збалансованість та креативність: поширення європейського досвіду в Україні» щодо питань формування кластерної та мережевої моделей сільського креативного туризму.

Для представників Департаменту регуляторної політики та підприємництва Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Директорату сільського розвитку Міністерства аграрної політики та продовольства України, Державного агентства розвитку туризму України. Рекомендації також будуть корисними для представників бізнесу, громадських організацій, науковців, освітян, здобувачів освіти та всіх, хто цікавиться проблематикою сільського креативного туризму.

Видання здійснене за підтримки проєкту Жана Моне за програмою Erasmus+ 620720-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE «Диверсифікація сільського туризму через збалансованість та креативність: поширення європейського досвіду в Україні», який реалізується в Запорізькому національному університеті (м. Запоріжжя, Україна).

ГЕЛЬВЕТІКА
ВИДАВНИЧИЙ ДІМ

helvetica.ua